

יציאת מצרים

יוצא לאור ע"י בית ההוראה "מעין טהור"

עלון מס' 2 - חודש כסלו תשפ"א

בית ההוראה

מעין
טהור

ע"ש מרן הראשון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

בנשיאות מורנו הגאון הנדול ר' ברוך שרגא שליט"א
בראשות הרה"ג ר' יעב נסיר שליט"א

הלכות השייכות במנהג אכילת הסופגניות בימי החנוכה

■ מנהג אכילת הסופגניות ■ בענין ברכה ראשונה ואחרונה על "סופגניה" מטוגנת בשמן עמוק ■ בענין ברכה ראשונה ואחרונה על "סופגניה" אפויה בתנור ■ כיצד הדין כשאוכל מהם בשיעור קביעות סעודה ■ בסופגניות כיום מצוי שמעברים בריבה מים מהברז ויש בזה חשש ביטול בחימום על הפלאטה בשבת

רבנו שמשון ורבנו תם כידוע, לדעת ר"ת (פסחים לז): ברכתה המוציאה כיון שהולכים אחר שעת לישת העיסה- ואזי היתה העיסה כעיסת לחם, ולדעת ר"ש (פ"ק דחלה מ"ה) הולכים אחר שעת האפיה, ולכן ברכתה מזונו, וכמבואר כ"ז בבית יוסף שם. ולפ"ז לשיטת מרן מבואר יוצא שברכת הסופגניות המטוגנות הן מזונו ועל המחיה.

בענין ברכה ראשונה ואחרונה על "סופגניה" אפויה בתנור

בשנים האחרונות מצויות סופגניות אפויות בתנור [מטעמי בריאות] שאין השמן שבעיסתם נרגש בהם, ואף אינם מטוגנים בשמן כנ"ל, ומ"מ נראה שברכתם מזונו, כי אף אם בעיקר עיסת הסופגניה עצמה אין ניכרת המתקנות, מ"מ כיון שהיא ממולאת בריבה ומפזרים עליה "אבקת סוכר" באופן שניכרת מתקנות בעיסה, א"כ הרי היא בגדר פת הבאה בכיסנין משום זה, ואף שבסופגניה שמים את הריבה והסוכר אחר הטיגון, ולא ככל פת הבאה בכיסנין שהמילוי בסוכר ודבש וכדומה ניתן בעיסה קודם האפיה, מ"מ כיון שכל עיקר העיסה נעשית על דעת למלאות בה ריבה או מילוי אחר ולפזר הסוכר, א"כ הרי זה כמו שמלכתחילה עשה כן. וכסברא זו כתבו רבים מהאחרונים (הגר"מ לוי זצ"ל בספר ברכת ה' ח"ג פ"י הערה 292. והאור לציון ח"ב עמ' קא. ובס' זאת הברכה עמ' 406. בשם הגרש"ז אורבך. ובקובץ "אסיפת חכמים" תשרי תשע"ב, עמ' מז, שכן הורה גם הגר"ש וואזנר. וכן נראה עיקר סברת הגאון חזון איש או"ח סי' כו סק"ה ד"ה היוצא, ע"ע ודוק).

הגדר בנמות המילוי שהופך את הפת הבאה בכיסנין למזונו

עייין במ"ב (סי' קסח ס"ק לג) שכתב גבי גדר "מולייתא" הנז' בש"ע (ס"ז) שצריך "שיהיה המילוי הרבה כ"כ עד שעל ידי זה יהיה נרגש הטעם הרבה מאד". אולם פשטות הפוסקים שכל שמילא העיסה בדבר מתוק בשיעור ניכר ולא מעט מדאי, חשיב ממולא, וכן הוא במציאות, שאם לא נאמר כן כמעט לא ישאר עיסה ממולאת שברכתה מזונו. וגדולה מזאת כתב בשו"ת אור לציון (חלק ב פרק יב עמ' קא) שגם אם פיזר

הלכה למשה

הלכות אקטואליות ומעשיות מתוך סדרת הספרים שו"ת הלכה למשה מאת הרב **יניב נסיר שליט"א** ראש בית ההוראה ומח"ס שו"ת הלכה למשה

מנהג אכילת הסופגניות

ראה למרן הראש"ל זיע"א בספר חזון עובדיה (חנוכה עמ' יט בהערה) שבקובץ שריד ופליט (ירושלים תש"ה) כתב בשם רבינו מיימון אביו של הרמב"ם, שאין להקל בשום מנהג ממנהגי ישראל, ויתחייב עשות משתה ושמחה בחנוכה לפרסומי ניסא, ופשט המנהג לעשות סופגניות הנקראים בלשון ערבי אלספינג, והם כצפיחית בדבש, ומנהג קדמונים הוא, והם מטוגנים בשמן זכר לברכת ה' בשמן, ע"כ. ובחזו"ע (לעיל מינה בעמ' יח) כתב בזה"ל: יש נוהגים להרבות במאכלי חלב וכו' ומנהג ישראל תורה הוא, וכיום נוהגים לאכול סופגניות מטוגנות בשמן, וטעמם כצפיחית בדבש, וכל מעשיך יהיו לשם שמים. ומרן ראש הישיבה הגר"מ מאזוז שליט"א בדרשתו השבועית אמר שרב סעדיה גאון ביאר מ"ש "ואל תטוש תורת אמך"- שהוא במאכלים. ומבואר כמה הקפדה יש לנהוג כמנהג ישראל גם במאכלים.

בענין ברכה ראשונה ואחרונה על "סופגניה" מטוגנת בשמן עמוק

בראשית דברינו יש לבאר שכל הדיון בברכה ראשונה של "סופגניות", אינו מתחיל אלא בסוג הסופגניות שבעיקר עיסתם אין ניכרת המתקנות, ובדרך כלל הדבר מצוי בסופגניות שמחירן זול, שעיקר המתקנות באה מהריבה והסוכר החיצוני, אבל בסופגניות שאף עצם העיסה היא מתוקה (ובשו"ת יורו משפטיך ח"א עמ' רפג כתב שלאחר דרישה וחקירה נודע לו שכמעט כל המאפיות בארץ מערבים חומר מתק בעיסת הסופגניות בכמות ניכרת), הנה ברכתן מזונו אף מעצם העיסה, וכמבואר בדין פת הבאה בכיסנין בש"ע (סי' קסח ס"ז), וכבר העיר מזה הרמ"א (שם בסעיף ג).

וגבי סופגניות שאין מתקנות בעיקר העיסה אבל הן מטוגנות, כתב מרן בש"ע (סימן קסח סעיף ג) אפילו דבר שהבצק שלו עבה, אם בשלו או טגנו אין מברך עליו המוציא, אפילו שיש עליו תורת לחם ואפילו נתחייבו בחלה, הואיל שברכת המוציא אינו הולך אלא אחר שעת אפייה. ויש חולקין ואומרים שכל שתחילת העיסה עבה, אפילו ריככה אח"כ במים ועשה ממנה סופגנין ובשלה במים או טגנה בשמן, מברך עליהם המוציא, וירא שמים יצא ידי שניהם, ולא יאכל אלא ע"י שיברך על לחם אחר תחלה, עכ"ל. והיא מחלוקת

אם מותר לחמם "סופגניה" עם ריבה ביום שבת קודש ע"ג הפלאטה

הנה באופן הראשון שהריבה כבר מבושלת, ידוע מה שפסק מרן בשלחן ערוך (סימן שיח סעיף ד) שאין בישול אחר בישול בתבשיל יבש, אבל יש בישול אחר בישול בלח. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק כט) שבדבר לח כיון שנגמרה חמימותו ונצטנן, בטל ממנו שם בישולו הראשון. והנה במאכל המעורב ומורכב מיבש ולח באופן שעיקרו יבש ומיעוטו רוטב, מצינו בבית יוסף (סימן רנג ע"ב) שהביא דברי רבנו ירוחם שכתב: שכל "שרובו רוטב" ומצטמק ויפה לו והוא צונן, כשהחזירו על גבי כירה ומצטמק הוא מבשל גמור, עכ"ל. ומבואר שבמאכל המעורב ומורכב מיבש ולח הולכים אחר רובו, ואם הרוב רוטב הרי דינו כלח ואסור לבשלו, אבל אם רובו יבש הרי הוא נידון כיבש גמור ומותר. וכ"פ מרן הראש"ל זיע"א בשו"ת יביע אומר (חלק ו' חאו"ח סי' מח אות טז), ובס' חזון עובדיה (שבת ח"א עמ' עה-פח), ע"ש.

אלא שהגר"מ לוי זצ"ל בספרו מנוחת אהבה (ח"ב עמ' שסה בהערה 148) העיר בזה שבספרו של רבנו ירוחם הגירסא היא "שיש בו רוטב". (ושכן נמצא בכת"י של ספר ה"בית יוסף" שנדפס בחיי מרן הב"י, וכ"כ הב"י גופיה בס' שיח, וע"פ ג' עדים יקום דבר). ועוד שבשלחן ערוך (סי' שיח ס"ד) כתב: שיש בישול אחר בישול בתבשיל "שיש בו" מרק, ע"ש. ומבואר שכל "שיש בו" – אסור. וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק ל' סעיף יג עמ' רלז) שנראה שאף אם יש בו רק מעט רוטב יש לאסור משום בישול אחר בישול, ושכן הביא להלכה הכף החיים (שם אות סב) ושכן דעת הגאון רבי עזרא עטיא זצ"ל. וכ"כ הגר"ש משאש זצ"ל בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' ז). והגר"י מאמאן בשו"ת עמק יהושע (ח"ה חאו"ח סי' כה). ומרן ראש הישיבה הגר"מ מאזוז שליט"א בירחון אור תורה (תמוז תשע"ה סי' קיז עמוד תתרכ"ה), ע"ש. וע"ע בשו"ת ברכת יהודה (ח"ז סי' קמח). ומ"מ ראה להרה"ג ר' אסי אבן יולי שליט"א בשו"ת נחלת לוי (ח"א סי' טו אות ג) שמצא בהיפך-בכת"י שנדפס בחיי מרן, הגירסא "שרובו רוטב", ע"ש. והביא דבריו מרן מלכא הראש"ל זצ"ל בס' חזון עובדיה (ח"א עמ' פג) ושם בדבריו, ע"ש. וע"ע בספר הלכה ברורה (סי' שיח עמ' רכד והלאה ובפרט בעמ' רל).

ניצד הדין בנדון דידן גבי חימום הסופגניה, כשמעורב בריבה מים שלא התבשלו כלל

והנה בספר חזון עובדיה חנוכה (עמ' יט, ובחזו"ע שבת ח"א עמ' פח) כתב מרן מופת הדור זיע"א בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל (בס' שלמי מועד עמ' רמה) להקל לחמם הסופגניה על גבי הפלאטה החשמלית עד שתהיה היד סולדת בה, ואף שיש בה ריבה בפני עצמה מרוכזת במקום אחד בתוך הסופגניה, מ"מ דינה כיבש, כיון שהרוב הוא הסופגניה וברובו יבש סגי, ע"ש. וכ"כ עוד בספר תורת המלאכות (ח"ב עמ' נט) בשם הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ, ע"ש. אלא שכמה חכמים שליט"א העירו שבזה הזמן רגילים חלק מבעלי המאפיות לערב מים מהברז בריבה ולדלל אותה קודם שמזריקים ממנה לסופגניה (מטעמי חיסכון), והמים הללו אינם מבושלים כלל, ונמצא שכשמניח הסופגניה על הפלאטה, אינו בכלל "בישול אחר בישול", אלא הרי הוא מבשל את המים הללו בישול ראשון שאסור מן התורה.

שקדים שלמים או חצאים שניכרת צורתם עליהם בבצק, נראה שנחשב "ממולא", ע"ש. ומשמע שכל שממלא במשהו חשיב ממולא. ועיין בספר ברכה נאמנה (עמ' תקצב) שכתב להוכיח מדברי הגר"מ לוי בברכת ה' (ח"ב עמ' ריט הערה 163) הנ"ל גבי סופגניה, שמילוי כמו ריבה בסופגניה חשיב ממולא, ע"ש. ושמעתי שמצויות סופגניות שהמילוי בריבה הוא מעט מאוד (פחות מכפית קטנה), ולפ"ז אם הינם אפויות ואין מתיקות בגוף העיסה, ואין מתיקות ה"אבקה סוכר" ניכרת באכילה, נראה שקשה לומר שברכתן מזוונות, אף שיש לצרף בזה דעת האומרים שכל שנעשה לארעי ותענוג, ברכתו מזוונות. ונכון ליזהר בכיוצא בזה. וכן אמר לי הגאון ר' אהרן ירחי שליט"א.

ניצד הדין כשאוכלם בשיעור קביעות סעודה

האוכל מן הסופגניות בשיעור קביעות סעודה, הנה בסופגניות אפויות הדבר פשוט שהקובע עליהם סעודה ברכתן המוציא ובהמ"ז ככל פת הבאה בכיסנין שקבע עליה סעודה. וגבי הסופגניות המטוגגות בשמן, הנה מעיקר הדין בודאי שאין לברך עליהם ברכת המזון, שהרי כן פסק מרן בש"ע (סי' קסח סי"ג), וכבר כתב המשנה ברורה (ס"ק ע) שאפילו אכל הרבה וקבע סעודתו עליהן, הרי הוא כמו דייסא ומברך במ"מ לפניו ומעין שלש לאחריה, ע"ש.

אלא שמרן הש"ע סיים בדבריו ש"ירא שמים יצא ידי שניהם", ובאמת הרבה יראי ה' אוכלים בימי החנוכה מהסופגניות כשיעור קביעות סעודה, ולא ראינו שחשו לדברי מרן הנ"ל, ומצינו כמה נימוקים מדוע לא חששו בזה: [א] בשו"ת אור לציון (חלק ב' פרק יב הערה ה) כתב ליישב שמרן חזר בו מזה בהלכות חלה (יו"ד בסימן שכט סעיף ג), והכריע שאין דינו כדין לחם באופן מוחלט, שהרי בהלכות חלה לא כתב ליראי ה' להחמיר. [ב] מו"ר הגאון ר' אליהו מאדאר שליט"א (בהערות איש מצליח סי' קסח סי"ג הערה 1) כתב שאין לחוש לזה הואיל שכן דעת רוב ככל הראשונים, וכן פשט המנהג (והעיר ע"ד האור לציון שמה שמרן לא כתב ביו"ד שיר"ש יחמיר, אינה ראייה כ"כ, שאפשר שסמך עמ"ש כאן. ועוד שאפשר דחלה שאני דהוי דרבנן). וכ"כ הגר"ש משאש זצ"ל בשו"ת שמש ומגן (ח"ד סי' לח). [ג] עוד שמעתי שהרה"ג ר' אופיר מלכא שליט"א, אמר שיש לסמוך בזה על מה שכתב החזון איש (הנדפס בסוף המ"ב סי' קסח ע"ד הבאה"ל ד"ה אם יש) גבי דין "חביצא" – לחם המטוגן או מבושל, שהדין שאם אין בו כזית ובישלו יורד ברכתו למזונות, שגם אם חוצה וחותר לחם שיש בו יותר מכזית אחר הטיגון, גם בזה יורד ממעלתו ונקרא שטיגן פחות מכזית וברכתו מזוונות. ובצרוף דעת רבנו שמשון (שכן עיקר), יועיל גם לירא ה' הרוצה לצאת ידי חובת הכל.

אלא שכבר מבואר בדברי החזון איש שצריך שישהה המאפה כן-פחות מכזית, כמה זמן, וגם בנידוננו צריך כן, ואולי קודם שמגישים הסופגניות מתחילה יחצו אותם לארבע חלקים, וכך יצא אליבא דכולי עלמא. ואיך שיהיה בודאי שאין הדבר נכון מצד הבריאות לאכול סופגניות בשיעור קביעות סעודה, וכבר כתב הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ג' הלכה ב') לא יאכל כל שהחך מתאוה, ולא יאכל דברים הרעים לגוף אף על פי שהן מתוקים לחיך, עכ"ל הזהב. והן אמת שהלמנע מזה כלל ועיקר גם אינו נכון, וכמו שמצינו לעיל שכן המנהג ולכן ינהג בדרך המיצוע [מתוך שו"ת הלכה למשה ח"ב סי' יג].

וזאת ליהודה

מאת הרב יהודה נסיר שליט"א
ראש כולל להוראה "עץ חיים"
ובית הוראה "אור יוסף"

חנוכה – גבורה מול טהרה

הנה חג החנוכה עומד וקרוב בס"ד, 'חנוכה' מלשון חינוך ונקרא על שם חנוכת המזבח החדש, ומצוה להביא מן החדש:

עמדנו מול נרות החנוכה ואז אמר הקטן שלי בהתפעלות והתרגשות גדולה: "אבא, אתה יודע דוד של מוישי מהכיתה שלי בחיידר הוא... אלוף! הוא... הוא... יש לו רובה ענק...". זה בא לי ממש בהזמנה, וחיימקה לא ידע שהוא התפרץ לדלת פתוחה.

אנחנו מול נרות החנוכה, ובהלכה (עיין בשו"ת אורל"צ ח"ד פר' מ"ו סימן ז') כבר מזבא גדול חשיבות הענין לדבר עם הילדים על הנסים והנפלאות שנעשו לנו בחג הזה. אם כבר, אמרתי לעצמי אז שיבין את הנסים והנפלאות בצורה נכונה ועל הדרך ייקח לו גם פרפורציות לחיים.

חיימקה, אמרתי לו, אתה יודע איזה נסים נעשו לנו בימים האלו, "בודאי", קפץ הילד משמחה, "המלמד סיפר לנו באריכות, תאר לך אבא: כרזות ענק בכל מקום "אל השש יוונים גאים ויקרים הנה... הנה... הצבא החזק ביותר בעולם הולך להלחם ולנצח ולהביס ללא פחד ומורא את... את מי? כמה אנשים ספורים - החשמונאים. המלמד הסביר לנו שעצם מלחמה כזו היא בדיחה אחת גדולה בעיני המתבונן, הלא אפילו מדינה קטנה כישראל אינה מסוגלת להסביר לעולם איך היא מתכוונת להלחם ב'חמאס' כאשר הוא אינו צבא של ממש. והנה... אותו צבא גדול לא רק שאינם מנצחים אלא נוחלים תבוסה רבה לאותו מקבץ אנשים קטן ויוצאים בפחי נפש כשידיהם על ראשם. אתה מבין, אבא, את גדול הנס!".

יפה! יפה! שמחתי, הוא ממשיך לעשות בשבילי את העבודה, עכשיו אמור לי חיימקה איך יכול להיות שאחר כל הנס הענק הזה חז"ל לא עשו אותו לעיקר ופטרורו באיזכור בתפלה בעל הנסים' - "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" ותו לא. יותר מזה, אמור לי מה אתה רואה לנגד עיניך?. "את נרות החנוכה מרצדים ע"ג השמן", לא הבין חיימקה את השאלה, עכשיו תאמר לי, מה עיקר מצוות החנוכה?

"אבא, חנוכה כשמה כן היא בהדלקת נרות 'חנוכה', עדיין לא הבין חיימקה לאן אני חותר. אמת, עניתי לו, ואין זה מוזר בעיניך שנעזוב את הנס הגדול כל כך, את הגבורה היהודית במיטבה, את האלופים הגדולים בני חשמונאי! שניצחו מעצמה ענקית, ונתפעל ונדגיש כל יום בהדלקה וגם בתפלה, את הנס שנעשה בפך השמן?

אמת, לא היה שמן להדליק בו את המנורה, אבל עדיין לא מובן איך הפך לו פך אחד של שמן לעיקר החגיגה?. יותר מזה, גם שם החג לא מובן, 'חנוכה' על שם חנוכת המזבח, כלום לא היה נכון יותר לקרוא לו 'חג הנצחון' או שם דומה!?

אלא, חיימקה שלי, זה בדיוק מהות החג, ההבדל בין חיים גשמים נטולי רוחניות, לחיים מלאי תורה ומצוות חיים של תורה בטהרה.

כל מטרת היוונים היתה להעבירנו מהקפדתנו על התורה והמצוות, שנעגל פינות 'נחליק', שהתורה לא תהיה בטהרה, שלא יהיה פך שמן טהור!. תשאירו לכם הרבה פכים, אבל רק שיהיו נגועים ב'מעט טומאה', שלא יהיו בטהרה.

אז כן צדיק שלי, יש אלופים למיניהם, ואנחנו אפילו מתפללים עליהם, אבל איננו מתפעלים מהם, כי הפעלת כח או טקטיקות מלחמה, עם כל הכבוד הם אפילו לא נושא לשיחה, ומאיפה אני יודע?, הבט שוב בנרות, חשוב על החשמונאים הגיבורים ואמור לי בעצמך.

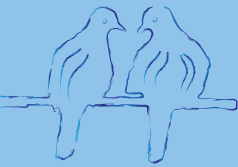
ואמנם אחר העיון נראה שיש סברות להקל גם באופן זה שיש בזה מים מהברז, מכמה טעמים, שכן בדרך כלל המחמם סופגניה כנ"ל, לא ניחא ליה בחימום הריבה, אלא רצונו לחמם הסופגניה עצמה [בדרך כלל הוא כיון שהיא מתייבשת קצת ומתקשה ורוצה לרככה], ולכן הרי הוא "פסיק רישיה דלא ניחא ליה", ואמנם כאן אנו עוסקים באיסור דאורייתא- בישול, ואם כן בפסיק רישיה עדיין יש איסור מדרבנן, אבל ראה להגאון ר' משה לוי זצ"ל בשו"ת תפלה למשה (ח"א סי' נ אות ג) אשר דן לגבי המגבל גרגירי "נס קפה" וסוכר עם מעט מים מהברז, עד שנעשה עיסה, ואחר כך שופך עליהם מים רותחים מהמיחם, אם יש בזה חשש.

ובתוך דבריו דן בזה בכמה חששות, ומהם (באות יג) יש לחוש בזה משום "מבשל", כשמערה מים חמים ע"ג התערובת שגיבל, שמצד עצם הקפה והסוכר אין לחוש בזה כיון שהם מבושלים, אבל המים ששם בתחילה מהברז, לכאורה כששופך עליהם עתה מים רותחים, נמצא שהוא מבשלם. ושוב כתב להקל אף בזה, כיון שאין המים נמצאים בעין אלא בלועים ומעורבים בעיסה שנוצרה, ואינו מתכוין כלל לבשלם על ידי עירו המים החמים מכלי ראשון, ואף שזה פסיק רישיה, מכל מקום הרי אין זה ניחא ליה שלדעת הערוך זה מותר לכתחילה, ולדעת רוב הפוסקים ומרן הש"ע (סוס"י שכ) הוא אסור מדרבנן, ובזה שאין המים נראים בעין כלל אפשר שאף לכתחילה מותר, עכ"ד הרב תפלה למשה. וה"נ בנ"ד שלא רוצה בחימום הריבה, וכ"ש המים שמעורבים בה, נראה שיש להקל כנ"ל.

ומלבד זה בנדון שלנו לכאורה יש להקל עוד, כיון שהמים שמעורבים בריבה המה מועטים, וכמה שיהיו הרי ודאי שאין בהם שיעור איסור שבת, ובפרט שהמה מעורבים בריבה, ואינה כמשקה ממש ולא כמאכל אלא דין "לעיטה", ועיין בספר תורת המלאכות (ח"ב עמ' נט) שכתב בשם הגר"נ קרליץ שהריבה אינה נכללת בכלל "רוטב" אלא נדונה כיבש, הואיל שבדרך כלל אינה נשפכת, ע"ש. ונמצא שהדבר ספק אם שיעורה כמאכל או משקה, ומבואר במסכת שבת (עו ע"ב) במשנה: המוציא יין כדי מזיגת הכוס, חלב כדי גמיעה וכו' "ושאר כל המשקין ברביעית", ומאכל שיעורו בגורגרת כמבואר בגמ' שם. ועוד יש לצרף בזה שעצם עירוב הריבה במים הוא לא דבר ברור, כי יש מאפיות שעושות כן, ויש שאינם עושות כן, ונמצא שיש כאן ספק בעצם האיסור.

אבל באמת לענין מעשה נראה שאין נכון לסמוך על סברות אלו ולהקל בזה בסופגניה שיש בריבה שלה מים מהברז, שהרי אף בעיקר ההיתר בריבה מבושלת, רבו החולקים ואוסרים גם כשרובו יבש כנ"ל. ועוד שיש דעות שבאופן שהלח אינו מעורב ביבש לכולי עלמא אסור (כ"כ בס' תורת המלאכות ח"ב עמ' נט, בשם הגר"י פישר זצ"ל), ואמנם מדברי הגרש"ז אירבך ומרן מופת הדור זצ"ל הנ"ל בסופגניה, מוכח שלא חששו לסברות אלו, אבל במה שמצוי בשנים האחרונות שיש בריבה מים חדשים שלא התבשלו, נראה שיש בזה חשש גדול של איסור "מבשל", (והסברא שהם מעורבים ואינם ניכרים, אינה סברא ברורה ומוחלטת. וגם הגר"מ לוי לא היקל בזה לענין מעשה רק ב"עירו" ולא בכלי ראשון שעל גבי האש. וע"ע במ"ש בזה ידי"נ הרה"ג ר' אברהם ברדה שליט"א בשו"ת שלמי שמחה ח"א סי' כה).

ולכן כן ראוי להורות, שבדבר שאין בו צורך כל כך כמו נדוננו, יש להחמיר. אלא אם כן בסופגניה שברור לאדם שהריבה מבושלת (בלי מים נוספים מהברז) שבזה כבר פסק מרן החזון עובדיה להקל כנ"ל [מתוך שו"ת הלכה למשה ח"ב סי' לב].

בנין עדי עד

עצות והנהגות קצרות ומעשיות
בשלוש בית וחינוך ילדים
מתוך ספר "בנין עדי עד"
מאת ראש בית ההוראה שליט"א

רב אורח

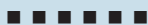
הגאון הגדול

רבי גדעון בן משה שליט"א

אב"ד וראש מוסדות יורו משפטיך ירושלים

"פחות דיבורים יותר מעשים"

בחור צעיר שסר מן הדרך, דרך התורה, סיפר את אשר הביא לכך, "אומר את האמת, אבי היה מרבה לדבר על יקר וחשיבות לימוד התורה בכל עת, אבל מידי שבת בשבתו, כאשר הייתי מרצה בשלחן השבת את דברי התורה אשר למדתי בתלמוד תורה ובישיבה שמתני לבי כי דברי נופלות על אזנים שתומות, אבי היה שקוע ראשו ורובו ב"שחיית חתירה" בצלחת ה"חמין", ואת דברי התורה עליהם דיבר בכל עת פטר בהנהוני ראש קלות...". או בלשון הפסוק: "בפיו ובשפתיו כיבדני וליבו רחק ממני".

"כולל ערב" - המושג הנפוץ כל כך בדורינו לא היה נחלת הדורות הקודמים, יסדו אותו בכדי למצוא מקור פרנסה נוסף לאברכים שדחוקים ממשכורת זעומה בכולל, כך שמענו מאת הגאון ר' **יעקב שכנזי** שליט"א, והטעם שלא היה קיים - בשביל החינוך לתורה! נשמע הפוך!?! צא וחשוב ביאר הרב שליט"א, בן לאברך ממוצע בדורנו שומע מאביו מידי פעם בפעם על חשיבות התורה, אבל במציאות אינו חוזה במחזה זה כמעט אף פעם, בשעות הבוקר ואחר הצהרים אביו בכולל והוא בת"ת, כשהוא פוגש באביו בשעות הסמוכות לערב, האב נח מעמל היום ומתכוון ללימוד הבא בכולל ערב, ואזי הוא נעלם ללימוד וחוזר לביתו כשהבן ישן ומתכוון ליום המחרת, למעשה הבן רואה את אביו אוכל וישן, את המעשים עליהם דורש האב הוא אינו רואה לעולם.

את מנהג העולם בדורנו לא ניתן לשנות, אבל נותר לנו ימים מיוחדים, בהם האב מצוי בביתו, ימים טובים ומועדים, ומהם שמונת ימי החנוכה, בהם השקפת רבותינו לבוא אל הבית ולקיים מצות ההדלקה בזמנה. ואמנם באמת מובן הדבר שזמנים אלו ניתנו גם למנוחה לאב ממרוצת החיים, אבל אחר קיום מצות ההדלקה והשמחה יחדיו עם בני המשפחה כדת, מה טוב הדבר שהאב יראה דוגמא אמיתית לדרשותיו, על ידי עמל תורה בבית בנעימה וקול זמרה, ואזי יראה הבן באורה של תורה, דברים הנזכרים - נעשים, וילך בדרך אביו לגאון ולתפארת.

בישולי גויים בסופגניות

במקומות שהישראל מדליק את האש והגוי מטגן את הסופגניות בשמן, נחלקו הפוסקים אם יש בזה משום בישולי גויים או לא. דלכאורה תליא במחלוקת הפוסקים דאז"ח סימן קסח סעיף יג.

ולהסוברים דעיסה מטוגנת ברכתה המוציא וברהמ"ז, דינה כפת ושייך בה עכ"פ קביעות סעודה, וממילא מהני בה נמי זריקת קיסם ע"י ישראל וכ"ש הבערת האש. ולהסוברים דברכתה מזונות ומעין ג', ולא שייך בה קביעות סעודה כיון דהוי מעשה קדירה, ממילא דינה כתבשיל, ולא מהני בה קיסם או הבערת האש ע"י ישראל.

מיהו דעת הרמ"א ביו"ד (סימן קיב) דמהני קיסם גם בתבשיל ולא רק באפיה. וכתב בשו"ת יחזקאל דעת ח"ה (סימן נג) דאם הטיגון נעשה בבית [או במפעל] של ישראל איכא ס"ס להקל דאין בו משום בישול"ג. ע"ש טעמו ונימוקו. ויש חולקים וס"ל דלא מהני ס"ס בכה"ג, עמש"כ בזה בשו"ת שמש ומגן ח"ב (חיו"ד סימן יב-יג). ומש"כ להשיבו בשו"ת יבי"א ח"ט (יו"ד סימן ז). ע"ש. ומ"מ כ' בשו"ת יחז"ד (שם) דלנוהגים להחמיר תמיד מלאכול אפילו פת נחתום גוי, עליהם להזהר גם בסופגניות אלה, ותע"ב.

ודע, דדעת מו"ר ועט"ר הגר"ב צאבא שאול זצ"ל הייתה דאם הטיגון נעשה במחבת חשמלי [או בכל כח חשמלי אחר] אין בו משום בישול"ג, וטעמו ונימוקו עמו, דכיון שהזרם הוא זרם 'חילופין' ובכל רגע מתחדש כח החשמל מחדש ומה שבא כעת לא היה בעולם רגע קודם לכן, לכן א"א לייחס את כח החשמל למאן דהוא [גם לא לגוי המפעילו, או המטגן בו] ולכן לא שייך בו איסור בישול"ג. [וה"ה לשאר דיני התורה, פעמים לקולא ופעמים לחומרא. ודו"ק].

וסנא כעין זו כתב הגרש"ז אויערבך זצ"ל (לחומרא) בשש"כ ח"ב (פמ"ג הערה כב) ע"ש. ובמפעלים רבים כיום הכל נעשה באופן אוטומאטי עם מכונות חשמליות שמבצעות את כל תהליך ההכנה של הסופגניות עד לטיגון, כולל הטיגון עצמו, ואין שם מגע יד עכו"ם בטיגון, ותשקוט הארץ.

ונודאי שראוי לכל אדם ירא שמים ליקח הסופגניות ממקומות עם פיקוח קפדני בכל הנושאים, וממילא אין לחוש גם לזה.